

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 25

Fylke: Telemark

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Holla

Emne: *Spisik til maten til kvardags* Bygdelag: *Helgja*Oppskr. av: *S. Ytterboe*Gard: *Ytterboe*(adresse): *Helgja*

G.nr. 53 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Visentlig eiga røynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Mjolk.

1. F 1880-årene mytta en her omtrent, aldrig mysielt mjølk. Av den laga man smør og ost for å selge dette. Personlig var jeg glad i mysielt mjølk og fikk av og til en "skvett" av mor, men nesten allti med merknaden "bøtapaalen".

Separatoren kom hit omkr. 1895. Fra den si drakk vi separat melk både til og utenom måltidene. Før drakk vi sur melk og denne kunne - iser om sommeren - være noe fet, og meget god. I trerengene ble der somurt et blad av fettgras (*Pinguicula vulgaris*) og melken ble som sur seig og et uttraktet. Disse mekninger med floten på ble spist til bare "brød iser til iår og vesentlig av barna. Når separatoren kom fikk vi smørbrød med skumma, separat melk. Min bror, født 1877, ga ved en anledning denne merknad: "Jeg er glad, jeg ble fullvoksen for separatoren kom i huset".

Brukken av mjølk er auke på gårdene, og barna får nå mysielt melk både til måltidene og utenom.

2. Sur mjølk ble sjelden mytta som lestedrikk for ca. 70 år sia. Der var heller lite av den, på

den ble for kortbar. Den ble mytta til kall-
grauten til "dulin" og varmgrauten til "kvellen".
3. Men i ønnene, mest i slåtten, drakk
en melk (sur) oppspedd med vann. Denne
fortynnede melk mente en var bedre enn øl
til å slukke tørsten. Man tok denne "blanne"
med seg til skogs og ut på jordene.

Blanne brukes framleis i ønnene som lestedrikk.

Øl.

4. Av øl bygga en to slag: maltøl og tyntøl.
Maltøl kunne bli blanda med vann som hvardagsdrukk.
Man finn vi øl i ønnene, så var dette tyntøl.
De to ølsorter ble henta fra tønner i kjølleren.
Heimebygga øl slutta de fleste med omkr. 1900.
Hvor gang de bygga, laga de begge ølslag.

Kaffi.

5. Det er forstått å være omkr. 1850-60 årene.

6. Kaffi var først hvardagsdrukk i 1880-årene.

Men barn under konfirmasjonsalderen fikk
aldrig dengang kaffi til maten.

7. Nå drikkis kaffi til "marran", "storsval"
(etter meddan) og til "stet".

8. En har grovmaten kaffi opp i kokende vann.

En del bruker klarskinn (fiskekinn). Linn til
for bredve (truski) år sia brukte man sikoni
i kaffin. Det hjente til å gjøre kaffivannet brunt.

"Jo mere sikoni, jo sterkere kaffi".

Her kjennes nå ingen som spør i gutt, av de
fastboende. Ungdommen kan av og til få
glæden ved "å bli spådd" av ei fantlekjerring.

9. Nå nyttis raffinade og fløte til kaffi.

For 70 år sia hugg en sukker av sukkertopp, kan-
dis-sukker er adskillig eldre her. Koff

3
sukker i plator hadde vi fra 1870-årene til -90
årene. Da forsvant dette sukker. Farin nyttas
bare til kaffi når en ikke har raffinade.

Te

drinks aldrig til hverdags. Den er en sel-
skapsdrink.

11. Enkelt bær er implantha byll (*Lambucus ni-
gra*). Eldre mennesker forteller at der ble druk-
ket adskillig av byllote.

Hypericum quadrangulum vokser villig her.
I krigsårene isor ble dens blad nyttat til peri-
kurte.

Brennevin

12. Brennevinsdrink sees å være blaga over
red prosti- og bisperisetasone i Holla like
til 1860-årene. Brennevin var vesentlig en
selskapsdrink. Det var bare "drankere" som
brakte denne drink til hverdags. Jeg erindrer
bare en enkelt, stant gardeibr som sa meg
at han "tok ein dram" hver dag.

Efter ekstra arbeid var det fir vanlig at
husbonden inviterte på en "ekstra dram".
Like etter 2. verdenskrig var her noe brenne-
vinsdrink. Den er nå i sterk avtagende.

Nyere drykk

13. Her kjøpes like öl. Enkelt får seg
en kasse (25 fl.) til slatten. Til hjemmebruk
kjøpes noe porteröl og brus - helst til barna.
Öl og brus kan ikke sies å være noen hver-
dagsdrink.

Utover Holla er der megen frukt-avl. Og
spleddrink må nå sies å være en hver-
dagsdrink både til måltidene og som leske.

4
drin. Den blir ofte tynnet med noe vann.

Ysterboi 2. mai 1951.

S. Ysterboi.